

ประเพณีสองศาสนา : ศรัทธาเชื่อมความสัมพันธ์ของคนในชุมชนตะโหมด อำเภอตะโหมด จังหวัดพัทลุง

The Two-Faiths Tradition: Faith Connecting Relationships in the Tamot Community, Tamot District, Phatthalung Province

นัฐกานต์ ซานูดอด¹, นารีมะห์ วาเตะ², ฟิรดาวซ์ ดาแซ³, และวิลไลวรรณ วิลไรตน์⁴

Nuttakarn Sanudod¹, Nareemah Wateh², Firdao Dasae³, Wilaiwan Wilairat⁴

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาและความสำคัญของประเพณีสองศาสนา ชุมชนตะโหมด อำเภอตะโหมด จังหวัดพัทลุง 2) เพื่อศึกษาทัศนคติของคนในชุมชนตะโหมดที่มีต่อประเพณีสองศาสนาในการอนุรักษ์และสืบสานประเพณี โดยใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการศึกษาพบว่าประวัติความเป็นมาของประเพณีสองศาสนาในชุมชนตะโหมด มีหลักฐานและการบอกเล่าสืบต่อกันมา ประมาณ 600 ปี ซึ่งชุมชนตะโหมดเป็นชุมชนที่มีชาวไทยมุสลิมกลุ่มแรกเข้ามาตั้งถิ่นฐานมีผู้นำสุเหร่าชื่อว่าโต๊ะหมุดเลยเพี้ยนมาเป็นตะโหมด มีการจัดงานประเพณีสองศาสนาขึ้นในวันที่ 15 เมษายน ของทุกปี โดยมีคนไทยที่นับถือศาสนาพุทธ และศาสนาอิสลามมาทำบุญร่วมกันตามความเชื่อ และประกอบพิธีกรรมบริเวณเนินป่าช้าสองศาสนา คนในชุมชนตะโหมดมีทัศนคติต่อประเพณีสองศาสนาในการอนุรักษ์และสืบสานประเพณี 3 ด้าน คือ 1. ด้านการอนุรักษ์ต้องการให้มีการดำรงคงอยู่และอนุรักษ์ไว้ 2. ด้านการส่งเสริมความเข้มแข็ง ทำให้ชุมชนมีการพัฒนา นำไปสู่ความสามัคคีและเกิดความเข้มแข็งภายในชุมชน 3. ด้านการมีส่วนร่วมพบว่า นอกจากคนในชุมชน ผู้นำชุมชน และผู้นำทางศาสนา ยังมีนายอำเภอ และผู้ว่าราชการจังหวัดเข้ามามีส่วนร่วมทุกปี และมีหน่วยงานภายนอกที่สำคัญ คือ ศูนย์ศิลปวัฒนธรรมจังหวัด

คำสำคัญ : ประเพณีสองศาสนา, ทัศนคติ, ชุมชนตะโหมด

¹ นักศึกษาสาสงคมศึกษา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา, E-mail: 406403006@yru.ac.th (corresponding author)

² นักศึกษาสาสงคมศึกษา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา, E-mail: 406403026@yru.ac.th

³ นักศึกษาสาสงคมศึกษา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา, E-mail: 406403002@yru.ac.th

⁴ อาจารย์ประจำสาขาสงคมศึกษา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา, E-mail: wilaiwan.w@yru.ac.th

Abstract

This research aims to: 1) study the history and significance of the Two-Faiths Tradition in the Tamot community, Tamot District, Phatthalung Province, and 2) examine the attitudes of the Tamot community members towards the Two-Faiths Tradition in terms of its preservation and continuation. A qualitative research methodology is employed, with data analyzed through content analysis.

The study found that the history of the Two-Faiths Tradition in the Tamot community is supported by evidence and oral traditions passed down for approximately 600 years. Tamot was the first settlement of Thai Muslims in the area, led by a mosque leader named "Toh Mood," whose name evolved into "Tamot." The Two-Faiths Tradition is held annually on April 15, during which Thai Buddhists and Muslims come together to perform religious rituals and make merit based on their beliefs at a burial ground shared by both faiths. The attitudes of the Tamot community towards the preservation and continuation of the Two-Faiths Tradition are categorized into three aspects: 1. Preservation The community strongly desires to maintain and protect the tradition. 2. Promotion of Strength The tradition fosters community development, leading to unity and strengthening communal bonds. 3. Participation Apart from community members, religious and community leaders, as well as the district chief and provincial governor, participate in the event annually. External organizations, such as the Provincial Arts and Cultural Center, also play a key role in supporting the tradition.

Keywords: Two traditions, attitude, Tamod community

1. บทนำ

“ชุมชนตะโหมด” เป็นชุมชนที่มีความเก่าแก่ ประวัติความเป็นมาของประเพณีสองศาสนาในชุมชนตะโหมด มีหลักฐานและการบอกเล่าสืบต่อกันมา ประมาณ 600 ปี โดยมีหลักฐานจากแหล่งต่าง ๆ ดังนี้ 1.ตำนานที่เล่าต่อกันมาของผู้เฒ่าผู้แก่ตามตำนานได้กล่าวถึงเส้นทางค้าขายของชาวอินเดีย ซึ่งเดินทางมาจากฝั่งทะเลอันดามัน (อำเภอปะเหลียน จังหวัดตรัง) ซึ่งเป็นเมืองท่าที่สำคัญทางชายฝั่งทะเลอันดามัน ข้ามเทือกเขาบรรทัดทางช่องเขาตระผ่านชุมชนตะโหมดบริเวณบ้านเขาหัวช้างซึ่งมีลำคลองหัวช้าง คลองสายนี้ไหลไปรวมกับคลองสายอื่นอีกหลายสาย จากการเดินทางด้วยเส้นทางดังกล่าวทำให้เกิดเป็น 36 ชุมชนเล็กๆ ขึ้นและพัฒนาเป็นชุมชนบ้านตะโหมดในปัจจุบัน “โต๊ะหมุด” จากคำบอกเล่าของผู้เฒ่าผู้แก่ที่เข้ามาตั้งหลักปักฐานครั้ง

แรกเป็นคนไทยมุสลิม เพราะปรากฏหลักฐานหลายอย่างที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับชื่อของชาวไทยมุสลิม คำว่า "ตะโหมด" เรียกเพี้ยนมาจาก "โตะหมุด" ซึ่งเป็นผู้นำชาวไทยมุสลิมคนแรกที่เข้ามาตั้งถิ่นฐานอยู่ในตะโหมด มีพี่ชายชื่อว่า "โตะละหมาด" ซึ่งเป็นบุคคลที่ชาวบ้านเคารพนับถือเป็นอย่างมาก 2.หลักฐานจากวัตถุโบราณ ที่ค้นพบ เช่น พระพุทธรูปสำริดปางมารวิชัย ศิลปะอู่ทอง ที่ขุดพบภายในสระน้ำของวัดเหนือ และมีวัดถ้ำพระ เป็นวัดร้างตั้งอยู่ที่เขาพระ บ้านหัวช้าง ซึ่งติดกับเขาหลักไก่อและเขาตีนป่าเป็นวัดที่สร้างขึ้นสมัยกรุงศรีอยุธยา ปรากฏหลักฐานในเพลาวัดเขียนบางแก้วว่าเป็นวัดหนึ่งที่ขึ้นกับคณะป่าแก้วหัวเมืองพัทลุง บริเวณวัดมีถ้ำแห่งหนึ่งเรียกว่าถ้ำหัวช้าง ภายในถ้ำมีพระพุทธรูปปั้นปางไสยาสน์หนึ่งองค์ แต่น่าเสียดายพระพุทธรูปเหล่านี้ได้ถูกทำลายไปหมดแล้ว นอกจากนี้ได้มีการพบขวานหินขัดหรือขวานหินใช้สำหรับทุบเปลือกไม้เพื่อนำมาทอผ้า โดยพบที่บ้านโหล๊ะจังกระ ตำบลตะโหมด (เรณูมาศ รอดเนียม, 2556)

ชุมชนตะโหมด เป็นชุมชนที่มีชาวไทยพุทธและชาวไทยมุสลิมอาศัยอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข "ประเพณีสองศาสนา" มีจุดเริ่มต้นมาจากความเชื่อที่ว่า ในอดีต "โตะหมุด" เป็นบุคคลแรกที่เข้ามาตั้งรกรากในชุมชนตะโหมด ช่วงเวลานั้นชาวบ้านในพื้นที่ส่วนใหญ่นับถือศาสนาอิสลาม ต่อมาได้มีชาวไทยพุทธเข้ามาตั้งรกรากซึ่งไม่ปรากฏหลักฐานแน่ชัดว่าเข้ามาเมื่อใด แต่ชาวบ้านในชุมชนทั้งชาวไทยพุทธและชาวไทยมุสลิมต่างพึ่งพาอาศัยเกื้อกูลซึ่งกันและกัน และอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข จากการติดต่อไปมาหาสู่ระหว่างกันส่งผลให้เกิดการแต่งงานข้ามศาสนาขึ้น นำไปสู่ความสัมพันธ์เชิงเครือญาติระหว่างสองศาสนา ยิ่งทำให้ความสัมพันธ์ของชาวบ้านในชุมชนมีความใกล้ชิดและแน่นแฟ้นมากยิ่งขึ้น และชาวบ้านมีความเชื่อ เรื่องโตะละหมาดซึ่งเป็นพี่ชายของโตะหมุดว่าเป็นบุคคลที่ชาวบ้านเคารพนับถือนำไปสู่ความเชื่อว่าเป็นบุคคลที่มีความศักดิ์สิทธิ์ มีการจัดสถานที่เพื่อทำพิธีรำลึกถึงบรรพบุรุษของทั้งสองศาสนาขึ้นในสถานที่เดียวกัน ซึ่งเรียกว่า "ควนสองศาสนา" บริเวณนี้ในอดีตคือสถานที่ฝังศพของชาวไทยพุทธและไทยมุสลิม ก่อนที่ชาวไทยพุทธจะเปลี่ยนมาเป็นการเผาศพแทนการฝังในบริเวณดังกล่าว เมื่อถึงวันว่าง คือวันที่ 15 เมษายนของทุกปี ชาวบ้านทั้งชาวไทยพุทธและไทยมุสลิมจะมาร่วมทำบุญให้กับบรรพบุรุษ เพื่ออุทิศส่วนบุญส่วนกุศลให้แก่บรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว เรียกว่า "ประเพณีสองศาสนา" และชาวบ้านมีความเชื่อว่าสถานที่แห่งนี้เป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ ชาวบ้านทั้งชาวไทยพุทธและไทยมุสลิมต่างให้ความสำคัญและเลื่อมใสศรัทธามาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน (สุธาทิพย์ จันทมาศ และคณะ, 2564)

ชุมชนตะโหมดเป็นชุมชนที่มีความสัมพันธ์ทางเครือญาติระหว่างสองศาสนาโดยมีประเพณีสองศาสนาเป็นประเพณีสำคัญที่มีการสืบทอดมายาวนาน เป็นประเพณีที่ให้ความสำคัญกับการนับถือบรรพบุรุษมีการให้เกียรติซึ่งกันและกันเหตุผลดังกล่าวข้างต้นผู้จัดทำวิจัยได้เห็นถึงความสำคัญของประเพณีสองศาสนา จึงได้ทำการศึกษาประวัติความเป็นมาความสำคัญและทัศนคติของคนในชุมชนที่มีต่อการอนุรักษ์และสืบสานประเพณี เพื่อเป็นการเผยแพร่ข้อมูลเกี่ยวกับประวัติความเป็นมา ความสำคัญ และทราบถึงแนวทางในการอนุรักษ์เพื่อส่งเสริมคนในชุมชนและคนในชุมชนใกล้เคียง

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมา และความสำคัญของประเพณีสองศาสนาชุมชนตะโหนด อำเภอดงหลวง จังหวัดพัทลุง
2. เพื่อศึกษาทัศนคติของคนในชุมชนตะโหนดที่มีต่อประเพณีสองศาสนาในการอนุรักษ์และสืบสาน ประเพณี

3. แนวคิด ทฤษฎี กรอบแนวคิด

การวิจัยเรื่อง ประเพณีสองศาสนา : ศรัทธาเชื่อมความสัมพันธ์ของคนในชุมชนตะโหนด อำเภอดงหลวง จังหวัดพัทลุง ได้ใช้แนวคิด และทฤษฎีดังนี้

3.1 แนวคิดการมีส่วนร่วมของชุมชน

3.1.1 ความหมายของการมีส่วนร่วม

เมตต์ เมตต์การุณจิต (2553) ได้กล่าวว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง การเปิดโอกาสให้บุคคล หรือกลุ่มบุคคลเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรม ไม่ว่าจะเป็ทางตรงหรือทางอ้อม ในลักษณะของการร่วมรับรู้ ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมตัดสินใจ และร่วมติดตามผล

3.1.2 ความสำคัญของการมีส่วนร่วม

นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์ (2527) ได้กล่าวว่า การมีส่วนร่วมมีความสำคัญในเชิงการพัฒนา เนื่องจากการมีส่วนร่วมเกิดจากแนวคิดสำคัญ 3 ประการ คือ

- 1) ทำให้เกิดความสนใจและห่วงกังวลร่วมกันของบุคคลซึ่งเห็นพ้องต้องกันกลายเป็นความสนใจและห่วงใยร่วมกันของส่วนรวม
- 2) ทำให้เห็นภาพความเดือดร้อนและความพึงพอใจร่วมกันที่มีต่อสถานการณ์ที่เป็นอยู่ ผลักดันให้งานพุ่งไปข้างหน้าสู่การรวมกลุ่ม การวางแผน และการลงมือกระทำร่วมกัน
- 3) ทำให้มีการตกลงใจร่วมกันที่จะเปลี่ยนแปลงชุมชนไปในทิศทางที่ปรารถนาซึ่งทั้งนี้ การตัดสินใจจะต้องรุนแรงพอที่จะทำให้เกิดความคิดริเริ่มตอบสนองต่อความเห็นชอบของคนส่วนใหญ่เกี่ยวกับกิจกรรมนั้น ๆ

3.1.3 การมีส่วนร่วมของชุมชน

มาลี เบ็ญจะมโน (2546) ได้กล่าวว่า ความหมายของการมีส่วนร่วมของชุมชน หมายถึง กระบวนการที่ประชาชนได้เข้าไปเกี่ยวข้องกับกิจกรรมในองค์การ โดยร่วมแสดงความคิดเห็นและกระทำในสิ่งที่เห็นพ้องต้องกันตลอดจนร่วมพิจารณากำหนดปัญหา ความต้องการของประชาชนในท้องถิ่นของตนโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าวให้ลุล่วงไป

3.2 แนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรม

3.2.1 ความหมายของวัฒนธรรม

กวี รัชชพลอรียคุณ (2546) ได้กล่าวว่า วัฒนธรรมมีความหมายที่กว้างขวางมากและครอบคลุมเกือบจะทุกสิ่งทุกอย่างในการดำรงชีวิตร่วมกัน และมนุษย์ใช้เป็นแนวทางในการอบรม ศึกษาและถ่ายทอดไปสู่สมาชิกรุ่นใหม่รวมทั้งมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงให้สอดคล้องกับสภาวะแวดล้อมที่เป็นอยู่

3.2.2 ความหลากหลายทางวัฒนธรรม

ประเวศ วสี (2546) ได้กล่าวว่า ศาสนาเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมในประเทศไทยเป็นที่อยู่ของคนไทยที่มีความหลากหลายทางเชื้อชาติหลากหลายศาสนา ศาสนาพุทธเป็นวัฒนธรรมของคนไทยส่วนหนึ่ง ศาสนาอิสลามก็เป็นวัฒนธรรมของคนไทยอีกส่วนหนึ่งที่ใดที่มีการเข้าถึงความหลากหลายทางธรรมชาติ ความหลากหลายทางวัฒนธรรมย่อมจะมีสันติสุข

3.2.3 วัฒนธรรมชาวไทยพุทธ

อุทัย เอกสะพัง และคณะ (2547) ได้กล่าวว่า อิทธิพลของพุทธศาสนาที่มีต่อวัฒนธรรมไทย วัฒนธรรม คือ การเรียนรู้ถ่ายทอด เป็นวิถีชีวิตมรดกทางสังคม ประชาชนชาวไทยนับถือพุทธศาสนาเป็นจำนวนมาก จึงได้รับวัฒนธรรมจากพุทธศาสนา เช่น ประเพณีการทำบุญสร้างวัด ก่อเจดีย์ ตามคำสอนของพุทธศาสนา วัฒนธรรมไทยอาจแบ่งได้เป็น 4 สาขา คือ คติธรรม ได้แก่ ความขยันหมั่นเพียร ความกตัญญู กตเวที ฯลฯ เนติธรรม ได้แก่ การใช้สิทธิตามกฎหมายเคารพประเพณีอันดีงาม ฯลฯ วัตถุธรรมรู้จักทำเครื่องใช้ รู้จักการกินดีอยู่ดี รักษาความสะอาด รักษาโบราณวัตถุ ฯลฯ สหธรรม ได้แก่ มรรยาทในการเข้าสังคม เป็นต้น

3.2.4 วัฒนธรรมชาวไทยมุสลิม

ณรงค์ ดุติง (2541) ได้กล่าวว่า วัฒนธรรมของศาสนาอิสลาม คือ วิธีการดำเนินชีวิตหรือรูปแบบของพฤติกรรม ตลอดจน สิ่งสร้างสรรค์ต่าง ๆ ที่นำมาจากหรืออยู่ในขอบข่ายของคัมภีร์อัลกุรอานและซุนนะฮ์

4. วิธีการดำเนินการวิจัย

4.1 ด้านประชากร (ใช้วิธีการสุ่มแบบเจาะจง) กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาคั้งนี้ แบ่งเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่

4.1.1 กำนันตำบลตะโหมด 1 คน

4.1.2 ผู้นำศาสนาพุทธ (พระสงฆ์) 1 รูป ผู้นำศาสนาอิสลาม (โต๊ะอิหม่าม) 1 คน

4.1.3 คนในชุมชนที่นับถือศาสนาพุทธ 5 คน คนในชุมชนที่นับถือศาสนาอิสลาม 5 คน

4.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

4.2.1 แบบสัมภาษณ์รายบุคคล (เชิงลึก) ประกอบด้วย กำนันตำบลตะโหมด 1 คน ผู้นำศาสนาพุทธ (พระสงฆ์) 1 รูป ผู้นำศาสนาอิสลาม (โต๊ะอิหม่าม) 1 คน คนในชุมชนที่นับถือศาสนาพุทธ 5 คน คนในชุมชนที่

นับถือศาสนาอิสลาม 5 คน เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมา ความสำคัญ และทัศนคติของคนในชุมชนตะโหนดที่มีต่อการอนุรักษ์และสืบสานประเพณี

4.2.2 การสังเกตแบบมีส่วนร่วม เพื่อศึกษาแนวทางการอนุรักษ์และสืบสานประเพณีสองศาสนาชุมชนตะโหนด อำเภอตะโหนด จังหวัดพัทลุง โดยการเข้าร่วมงานประเพณีสองศาสนาในวันที่ 15 เดือนเมษายน พ.ศ. 2567

4.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

การศึกษาประเพณีสองศาสนา : ศรัทธาเชื่อมความสัมพันธ์ของคนในชุมชนตะโหนด อำเภอตะโหนด จังหวัดพัทลุง มีวิธีการรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร จากการสัมภาษณ์เชิงลึก และการสังเกตแบบมีส่วนร่วมในงานประเพณีสองศาสนา ซึ่งตรงกับวันที่ 15 เมษายน ของทุกปี โดยมีลำดับขั้นตอนดังนี้

4.3.1 หาประเด็นหัวข้อที่สนใจ

ประเพณีสองศาสนา : ศรัทธาเชื่อมความสัมพันธ์ของคนในชุมชนตะโหนด อำเภอตะโหนด จังหวัดพัทลุง

4.3.2 ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

นำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาจัดทำเค้าโครงในการวิจัย

4.3.3 ลงพื้นที่เก็บข้อมูล

โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก ตามกลุ่มตัวอย่างที่กำหนดตรงกับวัตถุประสงค์ที่วางไว้ และการสังเกตแบบมีส่วนร่วม โดยการเข้าร่วมประเพณีสองศาสนา ในงานงานสังเกตกิจกรรมที่จัดขึ้นภายในงานซึ่งสอดคล้องกับข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก

4.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างที่คัดเลือกแบบเจาะจง มาประมวล คัดกรอง และนำมาเรียบเรียงเนื้อหา โดยการวิเคราะห์เนื้อหา นำเสนอด้วยการบรรยายเชิงพรรณนาตามวัตถุประสงค์

5. สรุปผลการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง ประเพณีสองศาสนา : ศรัทธาเชื่อมความสัมพันธ์ของคนในชุมชนตะโหนด อำเภอตะโหนด จังหวัดพัทลุง ได้นำเสนอผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์โดยมีรายละเอียดดังนี้

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ประวัติความเป็นมา และความสำคัญของประเพณีสองศาสนา มีการสันนิษฐานว่าเกิดขึ้นประมาณ 600 ปี ชุมชนตะโหนดเป็นชุมชนที่มีชาวไทยมุสลิมกลุ่มแรกเข้ามาตั้งถิ่นฐาน โดยตั้งตนเป็นผู้นำสุเหร่ามีชื่อว่าหุมต หรือเรียกกันว่าโต๊ะหุมตมีการเพี้ยนมาเป็นตะโหนด ภายหลังมีโรคไข้พิษระบาด และผนวกกับการหนีการจ่ายเงินชะกาดตามหลักศาสนาอิสลาม ทำให้คนที่นับถือศาสนาอิสลามอพยพออกจากบริเวณสุเหร่าเก่า ซึ่งเคยเป็นอาณาเขตของโต๊ะหุมต ชาวไทยมุสลิมมีการอพยพออกจากบริเวณสุเหร่าเก่าด้วยสาเหตุดังกล่าวโดยเข้าไปยังหมู่บ้านที่ใกล้เคียงซึ่งมีชาวไทยพุทธอาศัยอยู่ด้วยในบริเวณหมู่บ้านใกล้เคียง ทำให้

เกิดความสนิทสนมระหว่างชาวไทยพุทธและชาวไทยมุสลิมที่เข้ามา ภายหลังจนมีการแต่งงานข้ามศาสนา ประเพณีสองศาสนาเกิดจากความเชื่อของลูกหลานโตะหมุดที่อพยพมาจากที่เดิมบริเวณวัดตะโหมดในปัจจุบัน ซึ่งในอดีตเป็นสุเหร่าเก่า ชาวบ้านมีความเชื่อกันว่าโตะละหมาดที่เป็นพี่ชายของโตะหมุดเป็นคนที่มีบุญ มีความศักดิ์สิทธิ์ สามารถขอพรเป็นความจริงชาวบ้านทั้งชาวไทยพุทธและชาวไทยมุสลิมต่างพากันเคารพนับถือไปขอพรจากโตะละหมาดเพราะเชื่อกันว่าจะสมหวังตามที่ตั้งใจ หลังจากโตะละหมาดเสียชีวิตชาวบ้านเห็นว่ามีต้นไม้งอกออกมาจากหลุมฝังศพของโตะละหมาด ซึ่งในสมัยก่อนการฝังศพจะใส่โลงที่ทำจากไม้สนนิษฐานว่าต้นพญาสัตบรรณ (ต้นตีนเป็ด) ที่งอกออกมาเป็นไม้ที่ใช้ในการฝังศพและชาวบ้านเชื่อกันว่ามีความศักดิ์สิทธิ์ ชาวบ้านมีการนำพวงมาลัย ดอกไม้ วางบริเวณต้นพญาสัตบรรณเพื่อแสดงความเคารพนับถือและได้มีการจัดงานประเพณีสองศาสนา ในวันว่าง (วันที่ 15 เมษายน ของทุกปี) วันว่าง คือ วันที่ชาวไทยพุทธและชาวไทยมุสลิมว่างพร้อมกัน เพื่อแสดงความเคารพนับถือต่อบรรพบุรุษ การดำรงอยู่และการเปลี่ยนแปลงจากเดิมของประเพณีงานบุญสองศาสนา โดยในสมัยก่อนทางฝ่ายศาสนาพุทธ เมื่อเสร็จพิธีกรรมทางศาสนามีการรำมนิราร์ห์ แก๊บน มีการบรรยายธรรมะโดยผู้นำศาสนาของทั้งสองศาสนา แต่ในปัจจุบันตกลงกันว่าในวันงานประเพณีสองศาสนา ขอให้เป็นวันที่ทำบุญให้กับบรรพบุรุษ สำหรับการแก๊บนขอให้ในวันถัดไปและในส่วนการบรรยายธรรมะของผู้นำทางศาสนาทั้งสองศาสนาปัจจุบันยังคงเหมือนเดิมเพิ่มเติม คือ มีการเชิญวิทยากรอภิปรายร่วมกันประกอบด้วยผู้ว่าราชการจังหวัดและนายอำเภอ ส่วนรูปแบบกิจกรรมการประกอบพิธีกรรมทางศาสนาพุทธและศาสนาอิสลาม พิธีกรรมเริ่มขึ้นเวลา 09:00 น. โดยศาสนาอิสลามเป็นฝ่ายเริ่มพิธีกรรมทุกคนจะหันหน้าไปทางหลุมฝังศพของบรรพบุรุษ ศาลหลักเมืองตะโหมดร่วมกันขอคูหาเมื่อเสร็จพิธีกรรมทางศาสนาอิสลาม ศาสนาพุทธจะเริ่มพิธีกรรมด้วยการสวดมนต์บูชาพระรัตนตรัย รับศีล เสร็จจากสวดมนต์ฟังเทศน์ มีการบังสุกุลปฐาตายาย กรวดน้ำ โดยมีศาลาด้วยกัน 2 หลัง ของชาวไทยพุทธและชาวไทยมุสลิม การรับประทานอาหารจะร่วมกันรับประทานอาหารตามศาลาของแต่ละศาสนา บางส่วนนั่งรับประทานอาหารตามหลุมฝังศพของญาติพี่น้องของตนเอง ซึ่งเป็นกิจกรรมที่ชาวไทยพุทธและชาวไทยมุสลิมทำร่วมกัน ขณะที่ศาสนาอิสลามประกอบพิธีกรรม ศาสนาพุทธให้เกียรติด้วยการร่วมนั่งฟังและขณะที่ศาสนาพุทธประกอบพิธีกรรม ศาสนาอิสลามให้เกียรติด้วยการร่วมนั่งฟัง ประเพณีสองศาสนามีความสำคัญต่อชาวไทยพุทธและมุสลิม ซึ่งเป็นประเพณีที่รวมความรัก ความสามัคคี นำไปสู่การช่วยเหลือซึ่งกันและกันด้วยความเป็นญาติพี่น้องทางบรรพบุรุษทั้งชาวไทยพุทธและมุสลิมโดยไม่มีการแบ่งแยกในเรื่องศาสนา เมื่อเกิดปัญหาชาวบ้านร่วมกันแก้ปัญหาและพัฒนาชุมชนให้ดียิ่งขึ้นและเป็นศูนย์รวมความเป็นหนึ่งเดียวของชาวบ้านในชุมชนตะโหมด

ภาพที่ 1 สุสานฝังศพโต๊ะละหมาด

ที่มา : หร่อซิด ซานูโดด (2567)

ภาพที่ 2 ป่าช้าเก็บอัฐิชาวไทยพุทธ

ที่มา : ณัฐกานต์ ซานูโดด (2567)

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ทศนคติของคนในชุมชนตะโหนดที่มีต่อประเพณีสองศาสนาในการอนุรักษ์และสืบสานประเพณีของคนในชุมชนที่มีทัศนคติต่อประเพณีสองศาสนา แบ่งเป็น 3 ด้าน ดังนี้

1) ด้านการอนุรักษ์ พบว่าคนในชุมชนต้องการให้มีการดำรงคงอยู่และอนุรักษ์ไว้ โดยประเพณีสองศาสนาเป็นประเพณีที่มีความโดดเด่นในอำเภอตะโหนด เป็นสิ่งที่ควรค่าแก่การอนุรักษ์และรักษา ห้ามทำลาย ห้ามดัดแปลงให้เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม รักษาให้คงเดิมเหมือนที่บรรพบุรุษสืบทอดกันตั้งแต่อุบัติจนถึงปัจจุบัน ให้ประเพณีสองศาสนาคงอยู่สืบไปและเล็งเห็นถึงความสำคัญของการเข้าร่วมงานประเพณีสองศาสนาในทุก ๆ ปีที่มีการจัดงานประเพณีสองศาสนาขึ้นในชุมชนบ้านตะโหนด ต้องการให้มีการอนุรักษ์ไว้ โดยการทำให้เกิดการยอมรับอยู่ตลอด เรื่องศาสนามีความละเอียดอ่อน แตกต่างกันทั้งสองศาสนา การอยู่ร่วมกันด้วยความเข้าใจ ส่วนทางสังคมอยู่ร่วมกันด้วยความรัก ความเข้าใจ และความสามัคคี ซึ่งประเพณี

สองศาสนาเป็นจุดหลอมรวมของชาวไทยพุทธและชาวไทยมุสลิมในชุมชนตะโหนดให้อยู่ร่วมกันอย่างสามัคคีดูแลซึ่งกันและกันอย่างพี่น้อง และประเพณีสองศาสนาถือเป็นเสน่ห์ จุดเด่นของชุมชนตะโหนด ที่ควรส่งเสริมให้ชุมชนและคนรุ่นใหม่เข้าร่วมกิจกรรมในวันงานประเพณี ผู้นำชุมชน ผู้นำศาสนา และผู้ปกครองความสนับสนุนร่วมกันปลูกฝังจิตสำนึกให้คนรุ่นใหม่เล็งเห็นถึงความสำคัญและประโยชน์ของประเพณีสองศาสนา โดยภาคฤดูร้อนทางวัดตะโหนดมีการจัดค่ายคุณธรรมโดยมีการพาเด็กและเยาวชน ไปศึกษาและเยี่ยมชมสุสานบนควนสองศาสนา เพื่อให้เด็กและเยาวชนเล็งเห็นถึงความสำคัญของประเพณีสองศาสนา มีการอธิบายถึงข้อปฏิบัติในการอยู่ร่วมกันของทั้งสองศาสนา ดังนี้ 1. ต้องให้เกียรติซึ่งกันและกัน 2. ให้ความเคารพแก่กันและกัน 3. ให้ความรัก น้ำใจไมตรี เพื่อเป็นการเผยแพร่ให้คนรุ่นใหม่เล็งเห็นถึงความสำคัญและเกิดการซึมซับภายในจิตใจ

ภาพที่ 3 ประเพณีสองศาสนา

ที่มา : ธรรมนูญตำบล (2567)

2) ด้านการส่งเสริมความเข้มแข็งให้กับคนในชุมชน พบว่าประเพณีสองศาสนาทำให้ชุมชนมีการพัฒนา คนในชุมชนได้มีส่วนร่วมในการแก้ปัญหา มีความเกี่ยวข้องกับการปกครองของชุมชนตะโหนด มีการจัดประชุมทุกปี เพื่อแก้ปัญหายาเสพติด เช่นเดียวกันเมื่อเกิดปัญหาต้องมีการร่วมกันแก้ปัญหา รวมทั้งมีการพัฒนาชุมชนให้มีความเข้มแข็ง และมีความเจริญยิ่งขึ้น โดยมีพื้นฐานเป็นลูกหลานของโต๊ะหมุดทั้งศาสนาพุทธและศาสนาอิสลาม และหาแนวทางในการพัฒนาชุมชน ทำให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็งและสามัคคีกัน เมื่อเกิดปัญหาขึ้นมีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ทำให้ชุมชนมีการพัฒนาให้ดียิ่งขึ้น

3) ด้านการมีส่วนร่วมของหน่วยงานภายนอก ศูนย์ศิลปวัฒนธรรมได้เข้ามามีส่วนร่วมในการถ่ายทอด และเผยแพร่ประเพณีสองศาสนาให้เป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลาย โดยมีผู้ว่าราชการจังหวัด นายอำเภอ เข้ามามีส่วนร่วมในการอภิปรายร่วมกับผู้นำศาสนา เทศบาล และผู้นำชุมชน เข้ามามีส่วนร่วมในการดูแลรักษาความสะอาดอาคารสถานที่ และความปลอดภัยในวันงานประเพณีสองศาสนา

6. สรุปและอภิปรายผล

สรุปและอภิปรายผล จากการวิจัยหัวข้อเรื่อง ประเพณีสองศาสนา : ศรัทธาเชื่อมความสัมพันธ์ของคนในชุมชนตะโหนด อำเภอดงหลวง จังหวัดพัทลุง ผู้วิจัยได้นำผลการศึกษาโดยทำการเชื่อมโยงแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง สามารถอภิปรายผลการวิจัยได้ดังนี้

1. ประวัติความเป็นมาประเพณีงานบุญสองศาสนา สมัยก่อนสันนิษฐานว่า ชุมชนตะโหนดเป็นชุมชนที่มีชาวไทยมุสลิม กลุ่มแรกเข้ามาตั้งถิ่นฐานมีผู้นำสุเหร่าซึ่งตั้งตนเองเป็นโต๊ะก็คือหมุด เป็นโต๊ะประจำสุเหร่าหรือเรียกกันว่าโต๊ะหมุด เพี้ยนมาเป็นตะโหนด ภายหลังมีโรคไข้พิษระบาด และผนวกกับการหนีการจ่ายเงินชะกาตตามหลักศาสนาอิสลาม โดยสอดคล้องกับแนวคิดของณรงค์ ดุดิง (2557) กล่าวว่าวัฒนธรรมของศาสนาอิสลาม คือ วิธีการดำเนินชีวิตหรือรูปแบบของพฤติกรรม ตลอดจนสิ่งสร้างสรรค์ต่าง ๆ ที่นำมาจากหรืออยู่ในขอบข่ายของคัมภีร์อัลกุรอานและซุนนะฮ์ ตามหลักศรัทธาข้อบังคับของศาสนาอิสลามซึ่งคนบางกลุ่มไม่สามารถที่จะปฏิบัติตามได้ ทำให้มีคนที่นับถือศาสนาอิสลามอพยพจากบริเวณสุเหร่าเก่า ซึ่งสุเหร่าเก่าเป็นอาณาเขตของโต๊ะหมุด มีพี่ชายชื่อว่าโต๊ะละหมาด ชาวไทยมุสลิมมีการอพยพออกจากสุเหร่าเก่าเข้าไปยังหมู่บ้านที่ใกล้เคียงซึ่งมีชาวไทยพุทธอาศัยอยู่ด้วย ทำให้เกิดความสนทนาระหว่างชาวไทยมุสลิมและชาวไทยพุทธที่เข้ามาภายหลังจนมีการแต่งงานข้ามศาสนา ทำให้ประเพณีสองศาสนาเกิดจากความเชื่อของลูกหลานโต๊ะหมุดที่อพยพมาจากที่เดิม คือบริเวณสุเหร่าเก่า ชาวบ้านทั้งชาวไทยพุทธและไทยมุสลิมมีความเชื่อกันว่าโต๊ะละหมาดมีความศักดิ์สิทธิ์ สามารถขอพรเป็นความจริง ชาวบ้านต่างนับถือพากันไปขอพรจากโต๊ะละหมาด หลังจากโต๊ะละหมาดเสียชีวิตชาวบ้านเห็นว่ามีต้นไม้งอกออกมาจากหลุมฝังศพของโต๊ะละหมาด ซึ่งในสมัยก่อนการฝังศพจะใส่โลงที่ทำจากไม้สันนิษฐานว่าคือต้นพญาสัตบรรณที่งอกออกมาเป็นไม้ที่ใช้ในการฝังศพ มีการนำพวงมาลัย และดอกไม้ วางเพื่อแสดงความเคารพนับถือและมีการจัดงานประเพณีสองศาสนา ในวันว่างตรงกับวันที่ 15 เมษายน ของทุกปี ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของอนุชิต สีมอร์ส (2552) ได้ทำการวิจัยเรื่อง *ประเพณีบวชนาคช้าง : กรณีศึกษาบ้านตากกลาง ตำบลกระโพ อำเภอดงหลวง จังหวัดสุรินทร์* และงานวิจัยของธัญมล โคตรหลักคำ และคณะ (2566) โดยได้ศึกษาเรื่อง *การสืบทอดประเพณีและวัฒนธรรมชาวมอญบ้านพระเพลิง ตำบลนอออกอำเภอบึงนาราง จังหวัดนครราชสีมา* โดยผลการศึกษาพบว่า เป็นประเพณีที่เกี่ยวข้องตั้งแต่เกิดจนตายของคนแต่ละท้องถิ่น แต่ละครอบครัว ความเชื่อเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวของคนชุมชนให้มีความรักความสามัคคีเหมือนทุกคนเป็นครอบครัวเดียวกันที่จะต้องดูแลเอาใจใส่กัน อีกทั้งการสืบสานประเพณีวัฒนธรรมให้ยังอยู่ต่อไปและยังสอดคล้องกับแนวคิดของ ประเวศ วสี (2546) ได้กล่าวว่า ศาสนาเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมในประเทศไทยเป็นที่อยู่ของคนไทยที่มีความหลากหลายทางเชื้อชาติหลากหลายศาสนา ศาสนาพุทธเป็นวัฒนธรรมของคนไทยส่วนหนึ่ง ศาสนาอิสลามก็เป็นวัฒนธรรมของคนไทยอีกส่วนหนึ่งที่ได้มีการเข้าถึงความหลากหลายทางธรรมชาติ ความหลากหลายทางวัฒนธรรมย่อมจะมีสันติสุข

2. ทศนคติของคนในชุมชนตะโหนดที่มีต่อประเพณีสองศาสนาในการอนุรักษ์และสืบสานประเพณีจากการศึกษาทัศนคติของคนในชุมชนที่มีผลต่อประเพณีสองศาสนาโดยทัศนคติของคนส่วนใหญ่มีความคิดเห็นไปในทางเดียวกัน ทั้งหมดด้วยกัน 3 ด้าน ดังนี้

2.1 ด้านการอนุรักษ์ จากการสัมภาษณ์พบว่าคนในชุมชนต้องการให้มีการดำรงคงอยู่อนุรักษ์ไว้และสืบสานประเพณีสองศาสนา เป็นสิ่งที่ควรค่าแก่การอนุรักษ์และรักษาไว้ ห้ามทำลาย ห้ามดัดแปลงให้เปลี่ยนแปลงจากเดิม รักษาให้คงเดิมเหมือนที่บรรพบุรุษสืบทอดกันตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน และเล็งเห็นถึงความสำคัญของการเข้าร่วมงานในทุกๆ ปีที่มีการจัดงานประเพณีสองศาสนาขึ้นในชุมชนบ้านตะโหนด มีการส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนรุ่นใหม่ เรียนรู้เกี่ยวกับประวัติความเป็นมา และความสำคัญของประเพณีสองศาสนาที่มีต่อชุมชนตะโหนด โดยทุกปีมีการจัดค่ายคุณธรรมภาคฤดูร้อน โดยมีการสอดแทรกความรู้เกี่ยวกับประเพณีสองศาสนา ให้ตระหนักเห็นถึงความสำคัญของการอยู่ร่วมกัน แม้จะแตกต่างทางด้านศาสนา แต่ไม่แตกแยก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระไพฑูริย์ โดดลิต (2566) ทำการวิจัยเรื่องแนวทางการอนุรักษ์ประเพณีท้องถิ่นทางพระพุทธศาสนาของชุมชนชาวมอญ อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี พบว่า การอนุรักษ์ประเพณีท้องถิ่นของชุมชนชาวมอญ อ.สามโคก จ. ปทุมธานี โดยการปลูกจิตสำนึกให้กับเยาวชนตระหนักถึงคุณค่า ความสำคัญของประเพณีวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น สนับสนุนส่งเสริมกิจกรรมประเพณีและวัฒนธรรม ปลูกจิตสำนึกการหวงแหนความเป็นคนท้องถิ่น การรักษาฟื้นฟู ให้มีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตในท้องถิ่น

2.2 ด้านการส่งเสริมความเข้มแข็งให้กับคนในชุมชน งานประเพณีสองศาสนาจัดขึ้นในชุมชนบ้านตะโหนดนั้น มีความเกี่ยวข้องกับการปกครองของชุมชนตะโหนด มีการจัดประชุมทุกปี โดยก่อนวันงานมีการประชุมผู้นำชุมชน ผู้นำศาสนา ร่วมกันวางแผนการจัดงานประเพณีสองศาสนา 3 วันก่อนวันงาน ซึ่งจะตรงกับวันที่ 12 – 14 เมษายนของทุกปี โดยชาวบ้านที่เป็นผู้ชายทั้งชาวไทยพุทธและชาวไทยมุสลิมร่วมกันจัดเตรียมสถานที่ ทำความสะอาด เช่น ตัดกิ่งไม้ ถางหญ้า และถอนหญ้าบริเวณหลุมฝังศพของบรรพบุรุษของต้นบนควนสองศาสนา ซึ่งเป็นสถานที่ ที่จะจัดงานประเพณีสองศาสนา ในวันที่ 15 เมษายน เป็นวันจัดงานประเพณีสองศาสนา ซึ่งในวันงานประเพณีสองศาสนามีการจัดกิจกรรมร่วมกันทั้งสองศาสนา ในช่วงเช้าเป็นการประกอบพิธีกรรมทางศาสนาพุทธและศาสนาอิสลาม โดยศาสนาพุทธจะให้เกิดศาสนาอิสลามเป็นฝ่ายเริ่มทำพิธีกรรมทางศาสนา ก่อน ขณะที่ศาสนาอิสลามประกอบพิธีกรรมทางศาสนา ศาสนาพุทธให้เกิดด้วย การนั่งสำรวมและรับฟังพิธีกรรมของศาสนาอิสลาม เมื่อเสร็จสิ้นพิธีกรรมของศาสนาอิสลาม ศาสนาพุทธก็เริ่มทำพิธีกรรม โดยศาสนาอิสลามนั่งสำรวมและรับฟังการทำพิธีกรรมของศาสนาพุทธเช่นเดียวกันกับศาสนาพุทธที่ให้เกิดศาสนาอิสลาม เมื่อเสร็จสิ้นพิธีกรรมทั้งสองศาสนา ร่วมกันรับประทานอาหารด้วยกัน โดยไม่มีการแบ่งแยกทางด้านศาสนา ศาสนาพุทธให้เกิดศาสนาอิสลามด้วยการไม่นำอาหารที่มีส่วนประกอบของเนื้อหมูมารับประทานในวันงาน ช่วงบ่ายเป็นการร่วมรับฟังการบรรยายของผู้นำทั้งสองศาสนา และร่วมกันอภิปรายโดยมีผู้นำชุมชนเข้าร่วมอภิปรายด้วย เพื่อร่วมกันแก้ปัญหาต่าง ๆ ภายในชุมชน เช่น การแก้ปัญหา

ยาเสพติด ร่วมกันพัฒนาชุมชนตะโหนด เป็นการเสริมสร้างความเข้มแข็งและเชื่อมความสัมพันธ์ของคนในชุมชนตะโหนด โดยมีพื้นฐานคือเป็นลูกหลานของได้้ะหมุดทั้งศาสนาพุทธและศาสนาอิสลาม ต้องการให้มีการอนุรักษ์ไว้โดยการทำให้เกิดการยอมรับอยู่ตลอด เรื่องศาสนามีความละเอียดอ่อน แตกต่างกันทั้งสองศาสนา แต่อยู่ร่วมกันด้วยความเข้าใจ ส่วนทางสังคมอยู่ร่วมกันด้วยความรัก ความเข้าใจ และความสามัคคี เมื่อมีปัญหาก็ต้องร่วมกันแก้ปัญหา รวมทั้งการพัฒนาชุมชนให้มีความเข้มแข็งเจริญยิ่งขึ้น งานประเพณีสองศาสนาเป็นจุดหลอมรวมและเชื่อมสัมพันธ์ชาวบ้านทั้งชาวไทยพุทธและไทยมุสลิมให้อยู่ร่วมกันอย่างสามัคคี ดูแลซึ่งกันและกันอย่างพี่น้องโดยสอดคล้องกับงานวิจัยของสุรชาติพิย จันทมาศและคณะ (2564) ที่ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง *ประเพณีสองศาสนาในสังคมพหุวัฒนธรรมกับการเสริมสร้างความเข้มแข็งชุมชนกรณีศึกษา : ชุมชนตำบลตะโหนด อำเภอตะโหนด จังหวัดพัทลุง* ผลการศึกษาพบว่าการมีส่วนร่วมในกิจกรรมดังกล่าวก่อให้เกิดการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน การเคารพให้เกียรติต่อกันระหว่างสองศาสนา อันนำมาสู่ความเข้าใจและความผูกพันร่วมกัน ระหว่างสองศาสนา

2.3 ด้านการมีส่วนร่วมของหน่วยงานภายนอก ศูนย์ศิลปวัฒนธรรมได้เข้ามามีส่วนร่วมในการถ่ายทอด เผยแพร่ประเพณีสองศาสนาให้เป็นที่รู้จักแพร่หลาย ผู้ว่าราชการจังหวัด และนายอำเภอ เข้ามามีส่วนร่วมในการอภิปรายร่วมกับผู้นำศาสนา เทศบาลและผู้นำชุมชนมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาความสะอาดอาคารสถานที่ และความปลอดภัยในวันงานประเพณีสองศาสนาซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของจินตวิริ เกษมสุข (2554) การมีส่วนร่วมของชุมชนคือ กระบวนการให้คนในชุมชนหรือคนในท้องถิ่นเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินการพัฒนา ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจแก้ปัญหาของตนเอง ร่วมใช้ความคิด สร้างสรรค์ความรู้และความชำนาญที่เหมาะสม และสนับสนุนติดตามผลการปฏิบัติงานขององค์กร และเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนที่แท้จริงจึงหมายถึงการที่คนในชุมชน พัฒนาขีดความสามารถของตนเองในการจัดการและควบคุมการใช้ทรัพยากร และปัจจัยการผลิตที่มีอยู่ในสังคม เพื่อประโยชน์ต่อการดำรงชีพทางเศรษฐกิจและสังคม และการตัดสินใจต่าง ๆ เป็นที่ยอมรับร่วมกัน

7. ข้อเสนอแนะและการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

ข้อเสนอแนะจากงานวิจัย

1. ควรส่งเสริมและปลูกฝังให้เด็กและเยาวชนรุ่นใหม่มีความรู้ ความเข้าใจ และเข้าร่วมในประเพณีสองศาสนา
2. ควรมีการส่งเสริมจัดทำหนังสือเกี่ยวกับประเพณีสองศาสนาและจัดตั้งในชุมชน เช่น จัดตั้งที่วัดมัสยิด และบ้านผู้นำชุมชน
3. ควรมีการส่งเสริมให้เป็นชุมชนต้นแบบ เรื่องการอาศัยอยู่ร่วมกันของคนในชุมชนมีความแตกต่างทางศาสนา

ข้อเสนอแนะในงานวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาแนวทางและวิธีการที่ช่วยส่งเสริมให้เด็กเยาวชนรุ่นใหม่มาเข้าร่วมประเพณีสองศาสนา
2. ควรศึกษาทัศนคติของคนในชุมชนใกล้เคียงที่มีต่อประเพณีสองศาสนา
3. ควรศึกษาทัศนคติของคนในแต่ละช่วงวัยที่มีต่อประเพณีสองศาสนา

8. เอกสารอ้างอิง

- กวี รัชพลอริยคุณ. (2546). *การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมของชุมชนย่านตลาดพลู* [วิทยานิพนธ์ปริญญา-ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี.
- จินตวีร์ เกษมสุข. (2561). แนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชนเพื่อการพัฒนาชุมชนที่ยั่งยืน. *วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*. 26(50), 169-186. สืบค้นจาก <https://so06.tci-thaijo.org/index.php/husojournal/article/view/116188>
- ชูฟ ช่วยปู. (2567 กุมภาพันธ์ 20). ที่ชาวไทยพุทธและชาวไทยมุสลิมทำร่วมกัน [สัมภาษณ์].
- ณรงค์ คูสิง. (2541). *กฎหมายอิสลาม*. บ้านจอมยุทธ. สืบค้นจาก https://m.baanjomyut.com/library_2/islamic_law/
- ธัญมกล โคตรหลักคำ วัชรพพร จริ่งสันเทียะ ทิพวารี สงนอก และสุรัชย์ภัทรดิษฐ์ ภูมิภักดิเมธี. (2566). การสืบทอดประเพณีและวัฒนธรรมชาวมอญบ้านพระเพลิง ตำบลนกออก อำเภอปรางค์สามยอด จังหวัดนครราชสีมา. *วารสารการบริหารและนวัตกรรมท้องถิ่น*. 5(5), 1-14. สืบค้นจาก <https://so06.tci-thaijo.org/index.php/jmli/article/view/263967/177406>
- นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์. (2547). *การมีส่วนร่วมหลักการพื้นฐาน เทคนิค และกรณีตัวอย่าง*. สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ประเวศ วสี. (2546). วิถีมนุษย์ในศตวรรษที่ 21 สู่ภพภูมิใหม่แห่งการพัฒนา. *วารสารหมออนามัย*. 12(4), 7-21.
- พระครูประยุตธรรมธัช. (2567 กุมภาพันธ์ 20). ความสำคัญของประเพณีสองศาสนาและการอนุรักษ์ประเพณีสองศาสนา [สัมภาษณ์].
- พระไพฑูริย์ โดดลธิ. (2566). แนวทางการอนุรักษ์ประเพณีท้องถิ่นทางพระพุทธศาสนาขอชุมชนชาวมอญ อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี. *วารสารนวัตกรรมการศึกษาและการวิจัย*. 5(6), 1403-1416. สืบค้นจาก <https://so02.tci-thaijo.org/index.php/jemri/article/view/267053/178906>
- ไพโรจน์ เขียวจีน. (2567 กุมภาพันธ์ 21). กิจกรรมที่ชาวไทยพุทธและชาวไทยมุสลิมทำร่วมกัน [สัมภาษณ์].
- มาลี เบ็ญจะมโน. (2546). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนตำบล : ศึกษากรณีองค์การบริหารส่วนตำบลห้วยกะปิ. [วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต]. สาขาวิชาการบริหารทั่วไป, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยบูรพา.

- เมตต์ เมตต์การุณจิต. (2553). *การบริหารจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วม : ประชาชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และราชการ* (พิมพ์ครั้งที่ 2). บั๊กพอยท์.
- ราเชษฐ์ คำเม้ง. (2567 กุมภาพันธ์ 22). การมีส่วนร่วมของหน่วยงานภายนอก [สัมภาษณ์]. กำนันบ้านตะโหนด เรณูมาศ รอดเนียม. (2557). ความกลมกลืนทางวัฒนธรรมในชุมชนสองศาสนา : กรณีศึกษา ชุมชนตะโหนด อำเภอดงหลวง จังหวัดพัทลุง. สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์. สืบค้นจาก <http://library1.nida.ac.th/termpaper6/sd/2556/19821.pdf>
- ลี หิตจันทร์. (2567 กุมภาพันธ์ 21). กิจกรรมที่ชาวไทยพุทธและชาวไทยมุสลิมทำร่วมกัน [สัมภาษณ์].
- วรรณ ขุนจันทร์. (2567 กุมภาพันธ์ 20). ประวัติความเป็นมา ความสำคัญของประเพณีสองศาสนา และการส่งเสริมความเข้มแข็งให้กับคนในชุมชน [สัมภาษณ์].
- สุรชาติย์ จันทมาศ, และคณะ. (2564). ประเพณีสองศาสนาในสังคมพหุวัฒนธรรมกับการเสริมสร้างความเข้มแข็งชุมชน กรณีศึกษา : ชุมชนตำบลตะโหนด อำเภอดงหลวง จังหวัดพัทลุง. คณะมนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ. สืบค้นจาก http://www2.huso.tsu.ac.th/ncom/csd/csdful_pdf/c120.pdf
- สุพัตรา คงขำ. (2565). การมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์และสืบทอดประเพณีการลากพระบกของอำเภอฟิปูน จังหวัดนครศรีธรรมราช. *วารสารนาคบุตรปริทรรศน์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช*. 14(1), 190-201. สืบค้นจาก <https://so03.tci-thaijo.org/index.php/JMND/article/view/273230>
- เหล็บ สาเหล็บ. (2567 กุมภาพันธ์ 21). การอนุรักษ์ประเพณีสองศาสนา [สัมภาษณ์]. ผู้นำศาสนาอิสลาม บ้านคลองนุ้ย
- อนุชิต สีมารส. (2552). ประเพณีบวชนาคช้าง : กรณีศึกษากันตากลาง ตำบลกระโพ อำเภอดงหลวง จังหวัดสุรินทร์. *วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์*. 1(1), 84-93. สืบค้นจาก <https://so02.tci-thaijo.org/index.php/bruj/article/view/77208>
- อุทัย เอกสะพัง, อ้อมใจ วงษ์มณฑา, ไพฑูรย์ พัฒนาใหญ่ยิ่ง และชุมศักดิ์ อินทร์รักษ์. (2547). “วัฒนธรรมในการดำรงชีวิตตามวิถีชาวพุทธในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้”. โครงการจัดตั้งสถาบันสมุทรรัฐ เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี